

He Hē Anō Te Hē!

Nā Tīmoti Kāretu

Tēnei māua ko taringa te rongō ake nei kua kaha te whiua o te kōrero, 'E, e takahi ana koe i tōku mana', inā whakatikahia te hē o te rere mai o te kōrero a te tangata.

Ko ōna kore mōhio nei ki te whakatakoto i te reo i runga i te tika, i te pono kei te kōrero mai mō te autaia mana e takahia nei.

Ko tā te hunga e ako ana he whakarongo ki tā te hunga matatau whakatakoto i te kupu, mā te whai hoki i tā te matatau ka mōhio ko te kūare, ko te pōhēhē, ko te kore mōhio.

Ko wai o tātou kāore i whakatikaina mai e tētahi e matatau kē noa atu ana i a tātou ahakoa he aha te kaupapa? Ko wai nei? Mā te mamae hoki te whakatika mai a te tangata matatau kē noa ake i a koe ka aha? Ka matatau ake te mea i whakatikaina rā? Engari mō tēnā, ka noho tonu ko kūare tōna hoa haere he kore i areare mai nō taringa ka tahi, he waiho mā wheke kurī noa iho e kawē ka rua, ka noho ko whakamau, ko mauāhara tonu atu rānei hei hoa ka toru, engari kia tino kī noa ake au ki te pērā mai te tangata e kore ia e matatau ki te reo ahakoa pēhea.

Ko tāku nā whakautu hoki ki tēnā whiua mai i te kupu, arā, mō te takahi mana, he kī noa atu, 'E, kei te tūkino, kei te kōhuru koe i tōku reo.' Ki te pīrangī koe koinei hei reo mōu, tēnā kia tika mai i a koe, ka whakarongo ki te hunga matatau me tā rātou kī mai, 'me pēnei kē, me pērā kē' rānei engari kua e amowheke, e hūneinei noa!

Kia hoki ake anō ki te kōrero 'He hē anō te hē!' Kāore i tua atu, kāore i tua mai i tērā!

Koutou e ako nei, e whai nei i tō tātou reo kia mau tonu ai, kia ora tonu ai, ka nui te mihi engari kia mārama anō tātou ki tō tātou matatau mehemea kāore i te eke, ā, kāti whāia kia eke, arā, whakarongo ngā taringa, e kopī te waha atu i te whiua pātai kia mārama ai he aha kē i pēnei ai, he aha kē i pērā ai.

He wā anō hoki e kōrero ai te waha, he wā anō hoki e noho puku ai taihoa e kōrero. Kia mōhio tātou katoa āhea tēhea whāia ai. Ki te taea tērā kua tīmata tā tātou takahi i te ara o te tika, i te ara o te mārama.

Ki te tohe te tangata mō te tohe noa te take he aha te hua ka puta? He tino kore nei! Engari ki te tohe te tangata kia puta ai ia ki te whai ao, kia whiwhi rānei i tāna i pai ai, kātahi te hua ka puta.

Kāti, kia hoki noa ake ki te kōrero a ngā kaumātua, arā, 'He hē anō te hē, he tika anō te tika.' Waiho i konei, kia kitea ai ka pēheatia te reo e te hunga ako engari ki te rongō au e hē mai ana ko tāku he kī noa atu, 'E me pēnei kē', ā, ki te kī mai tērā, 'E, kei te takahi koe i tōku mana', ko tāku atu 'E, kei te kōhuru, kei te tūkino koe i tōku reo.' Me mutu i konei. Whakatika rānei, kōrero Pākehā kē rānei engari me mutu te kōhuru, te tūkino!

Te kōpaki He Muka

Mai i te He Muka pānui ki te kōpaki kātahi ka rangona whānuitia ētahi o ngā mahi huhua a Te Taura Whiri i te Reo Māori.

Koinei te kōpaki e mahia ana e Minaaka Productions, hei whakatakoto i ētahi tauira o te reo Māori.

Kia rongō te taringa i te tangi o te reo o te ao o nehe, me te ao e haere ake nei. E ono ngā wāhanga o tēnei kōpaki.

He kupu whakataki nā te kaiārahi. Whai i muri ko te reo o Te Toihau o te Taura Whiri i te Reo Māori. Ko Te Aumangea me ngā reo o ngā mana nui o te ao Māori i takatū ki te whakapakari me te whakaū i te reo Māori ki roto anō i te iwi Māori me tauīwi.

He maramara kōrero mō ngā kaupapa huhua e pā ana ki te reo me te hunga e pūmau nei ki te kōrero Māori. Ko Te Ngutu Pihipihi tērā me ōna ake whakaaro mō ngā whakanekeneke e whakapōkaikaha nei i ā tātou, i te iwi Māori. Ko ngā kiwaha me ngā kupu hōu ētahi kua mau ki tēnei kōpaki, hei whakamahi mai mā tātou katoa e manako nei ki te oranga o te reo Māori, ā, e kaingākau nei kia mau i a rātou te reo e mau ana i te tokoitī.

Hei kīnaki i ngā kōrero o te kōpaki ko taua āhua anō, he waiata.

Ko ngā kaitautoko i te putanga o te kōpaki He Muka ko Te Taura Whiri i te Reo Māori me Te Māngai Pāho.

Tekau mā rua ngā putanga kua whakaarohia hei mahi mā Minaaka Productions. Ko ngā tāngata e whai ringaringa ana ki tēnei kōpaki, ko Te Toihau o te Taura Whiri, Ko Tīmoti Kāretu, ko Te Haumihiata Mason, ko Rangi McGarvey, ko Maaka McGregor, ko Rauru Broughton, ko Wena Tait, me Rereata Mākiha. E pāhotia āna tēnei kōpaki e ngā reo irirangi Māori o te motu.

